

Jaarverslag

2016

Welstand-/Monumentencommissie

Maastricht

Larisa

Envida

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1

De welstands-/monumentencommissie in tijden van verandering	7
1.1 Verandering en de waan van de dag	7
1.2 Betrokkenheid vanaf de start	7
1.3 Een samenleving in verandering en de WMC	8

Hoofdstuk 2

Bouwplantoetsing in de periode tussen 'uitnodigingsplanologie' en omgevingswet	11
2.1 Historie met zevenmijlslaarzen	11
2.2 WMC en uitnodigingsplanologie	11
2.3 De Noorderbrug	12
2.4 WMC en de omgevingswet	14

Hoofdstuk 3

De WMC-agenda 2016: categorieën	17
3.1 Projecten in de openbare ruimte	17
3.2 Grotere of kleinere complexe, langlopende projecten	19
3.3 Nieuwe stedelijke ontwikkelingen	24
3.4 Herinrichting bestaand stedelijk weefsel	25
3.5 Herbestemming	27
3.6 Grote restauratieprojecten	27

Hoofdstuk 4

Evaluatie van tendensen uit de WMC-agenda in 2016. Een denkwijze	31
--	----

Hoofdstuk 5

Cijfers van 2016	37
------------------	----

Colofon

42

De welstands-/
monumenten-
commissie
in tijden van
verandering

De Welstands-/Monumentencommissie Maastricht in 2016.

Staand van links naar rechts:

Menno Homan (lid-voorzitter), Jan van der Hoeve (lid, bouwhistoricus), Harold Janssen (lid, architect/monumenten-

deskundige), Jo Janssen (lid, architect), Teske van Royen (lid, architect), Linda Vosbeek (burgerlid),

Maurice Bastings (medewerker Cultureel Erfgoed), Stefan Loo (medewerker Cultureel Erfgoed),

Roger Huntjens (teammanager Vergunnen Wabo), Ellen Snoeck (adj. secretaris), Arthur Houben (secretaris).

De welstands-/ monumentencommissie in tijden van verandering

1.1 *Verandering en de waan van de dag*

Ook in 2016 was de samenleving sterk in beweging. Waarden en opvattingen, ook over het bouwen aan de stad, verschuiven enerzijds snel en wortelen anderzijds diep in de tijd. Hoe balanceer je die waarden?

Alle partners die betrokken zijn bij het verlenen van vergunningen voor bouwen in de stad zijn, meer dan in tijden van stabiliteit, aangewezen op constant overleg. Hanteert men op verschillende plekken in het proces van vergunnen dezelfde waarden? Passen die waarden nog wel bij die veranderende samenleving? Hoe gaan we om met een oude stad die zich moet vernieuwen om comfortabel huisvesting te bieden aan een samenleving waarin diversiteit groeit? En waarin het hebben van een eigen mening wordt gestimuleerd ten koste van een collectieve opinie. Hoe doen we dat als die stad ook nog eens vol staat met monumenten die soms al eeuwen van verandering hebben doorstaan en daarbij hun schijnbaar onverstoorbare en toch zo kwetsbare monumentaliteit altijd hebben behouden? De waan van de dag heeft in tijden van snelle verandering de kracht van een sloop-hamer. Waar ondersteun je die sloop van harte? En waar help je de energie van die waan opbouwend te richten op waarden voor de lange termijn? En belangrijker nog: h^oe doe je dat?

Al die vragen maken meer dan ooit dat constante overleg nodig. Stadsbestuur, ambtelijk apparaat en de Welstands/Monumentencommissie (WMC) verliezen zonder dat steeds afstemmende overleg het contact met en het vertrouwen van die veranderende samenleving. Een samenleving die zelf ook op zoek is naar een werkbare balans tussen behouden en veranderen. Dat overleg is urgent. Niet incidenteel, maar structureel.

1.2 *Betrokkenheid vanaf de start*

Gemeentelijke diensten moeten met elkaar communiceren; structureel én in het vroegste stadium van plan-initiatieven, op zoek naar een gebalanceerd collectief standpunt.

Verandering maakt interdisciplinair overleg in het beginstadium van plannen onontkoombaar.

Overleg in het beginstadium van planontwikkeling is nodig om te voorkomen dat belangentegenstellingen van verschillende betrokken partijen te lang verscholen blijven in de planontwikkeling. De proces schade die daarvan het gevolg is, is te kostbaar en gaat ten koste van de architectonische kwaliteit van plannen.

Initiëren. Het stadium van plannen en ontwerpen. Het begin van bouwen. Dáár ligt het werkterrein waar de WMC de meest zinvolle bijdragen aan de ontwikkeling van plannen kan leveren; zeker in tijden van verandering. Adviseren aan het begin. Desnoods ongevraagd, want dat behoort ook tot de taken van de WMC. Bij het initiatief is overleg het meest vruchtbaar.

Hoe later het advies van de WMC in het proces van planvorming, hoe groter de kans op proces- en planschade later in het proces door te lang versholene tegengestelde belangen. Omdat er dan al veel in de plannen is geïnvesteerd, kan dat tot frustraties bij alle partijen leiden.

Het resultaat is verlies van vertrouwen.

Verlies van vertrouwen tussen B&W en WMC, tussen ambtelijk apparaat en WMC; tussen WMC en de aanvrager van de omgevingsvergunning, de initiatiefnemer tot bouwen.

En uiteindelijk verlies van vertrouwen tussen initiatiefnemer en overheid, en dus tussen samenleving en overheid. En is het niet juist dát vertrouwen dat de basis moet zijn voor breed gedragen functioneren van de WMC?

Het bijdragen aan dát vertrouwen beschouwde de WMC in 2016 met haar manier van werken, als een belangrijke opgave.

1.3 *Een samenleving in verandering en de WMC*

Hoe werkte in 2016 de WMC samen met de gemeentelijke overheid? Met het ambtelijk apparaat en met het bestuur, waaraan zij moet adviseren?

Dit jaarverslag concentreert zich vooral op die vragen. In 2016 stelde de WMC die vragen in de marge van de zittingen al wel aan de orde, in diverse overleggen met haar ambtelijke partners. Antwoorden zijn nodig omdat er de komende jaren nog veel ingrijpender veranderingen voor de vergunningsdeur staan.

Na een korte terugblik over de wijze van stadsontwikkeling in het algemeen in de afgelopen jaren, en een nog kortere vooruitblik op de aard van de ingrijpende veranderingen die komen, doet dit document verslag van de wijze van acteren van de WMC in de ambtelijke en bestuurlijke omgeving van vergunnen van 2016. Dat jaar kan getypeerd worden als één van de jaren waarin zich een ingrijpend en langlopend proces afspeelt van overgang en van denken over de stad in alle maatschappelijke lagen.

Een aantal plannen, dat in het 2016 de WMC passeerden, wordt becommentarieerd in het licht van bovenstaande opmerkingen over overleg en verandering.

Bouwplantoetsing in de periode tussen 'uitnodigings- planologie' en omgevingswet

Bouwplantoetsing in de periode tussen uitnodigingsplanologie' en omgevingswet

2.1 *Historie met zevenmijlslaarzen:*

Toen na de Tweede Wereldoorlog de wederopbouw, vooral met massale woningbouwprojecten achter de rug was, toen er daarna veel van de oude stad was gesloopt ten faveure van het eveneens massaal geworden autoverkeer, toen er daarna in het kader van de stadsvernieuwing weer anders werd gesloopt om ruimte te maken voor andere 'gezelliger' nieuwbouw, en toen vervolgens de oude stad hier en daar toch weer werd 'gerepareerd', toen was de overheid 'klaar' met de stad. De overheid liet bijna alle regie over het bouwen aan de stad over aan de markt. Er werd geprivatiseerd. Kapitalen verschoven. Regels werden als steeds hinderlijker ervaren. Trends en commercie kregen de ruimte. Groeiende maatschappelijke onvrede. Vertrouwensbreuken tussen politiek en samenleving. De politiek zocht een middel om de regie over de stad als cultureel bouwproject weer enigszins terug te krijgen. Er werd een uitvinding gedaan: de 'Uitnodigingsplanologie'. Die uitvinding ging verder dan een eerdere uitvinding: het Public Privat Partnership (PPS). In die constructie werkte de overheid ook al met de markt samen, maar meer uit financiële en contractuele overwegingen. Met PPS-projecten werd korte termijn begrotingswinst nagestreefd: projecten werden over het algemeen gehuurd via langlopende contracten. De begroting van de overheid werd niet meer eenmalig zwaar belast met het financieren van eigendom van kostbaar vastgoed.

2.2 *WMC en uitnodigingsplanologie*

Om 'stukken stad' te ontwikkelen via 'Uitnodigingsplanologie' nodigt de overheid financierings- en ontwikkelingspartners uit. De overheid stelt aan die marktpartijen randvoorwaarden bij de gevraagde ontwikkeling.

In 2016 werd de WMC, via een aantal plannen, geconfronteerd met gevolgen van die zoektocht van de overheid naar regie zonder de markt te willen beteugelen. De WMC moet bij de behandeling van plannen beschikken over duidelijke en vooral werkbare randvoorwaarden en kaders, die door de gemeente aan de uitgenodigde partij zijn gesteld. Die kaders kunnen in principe niet afwijken van de nota en de restauratierichtlijnen die aan de commissie zijn opgedragen door diezelfde gemeente als toetsingsdocument.

Een aantal malen weken die kaders echter wél af; de commissie komt dan in een positie waarin zij niet behoort te verkeren: opponent van de gemeente bij de ontwikkeling van plannen voor de stad. Meestal manifesteerde zich dat in tegengestelde belangen van Economie en Ruimte die niet in een ontwerp-proces te verenigen waren.

In feite liepen er in 2016 nog een tweetal grote 'langlopende' projecten die volgens de Uitnodigingsplanologie geïnitieerd werden: de A2 en de Noorderbrug. Over het bovengrondse deel van het A2 project viel er in 2016 niets door de WMC te adviseren, waarschijnlijk omdat na de financiële crisis het economisch herstel in 2016 nog geen plannen tot bij de WMC bracht.

2.3 De Noorderbrug

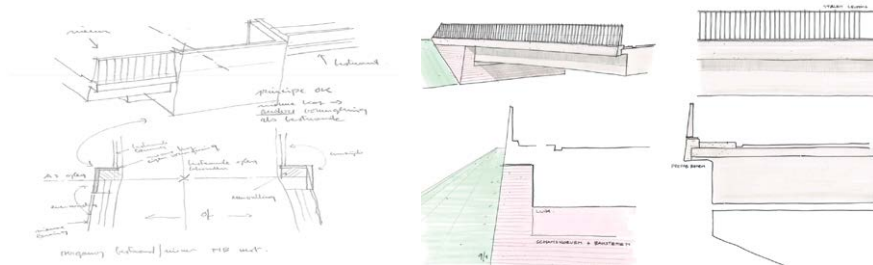
In 2016 werden in feite de afrondende ontwerpbeslissingen van het immense project Noorderbrug voorgelegd aan de commissie. De eerste behandelingen van ontwerp voor het verleggen van het Noorderbrugtracé dateren van 2016. Bij dit project was commissielid Teske van Royen WMC-supervisor. Haar bijdrage heeft de communicatie tussen het project en de WMC duidelijk positief beïnvloed.

Uit het advies van 23 februari:

De commissie wordt door de supervisor namens de Welstands-/Monumentencommissie, mevrouw T. van Royen op de hoogte gesteld van de overleggen die hebben plaatsgevonden en over haar bevindingen van het voorstel. Zij is van mening dat de visie op de vormgeving op de getoonde onderdelen consequent, in samenhang en zorgvuldig is uitgewerkt. De commissie onderschrijft deze mening.

De commissie wordt door de ontwerper op de hoogte gesteld van de vormgevingsvisie op de onderdelen brug, stijlrandviaduct en koppelstuk Hoge en Lage Fronten. Daarnaast wordt het belang gemeld van het in productie nemen van de betonnen liggers.

Het plan voldoet op hoofdlijnen aan redelijke eisen van welstand en dient daarmee als toetsingsdocument voor de ontwerper en de commissie. Wel vraagt de commissie nog aandacht voor het voorstel voor het toepassen van glas in de balustrade op de brug ter plaatse van de woningen aan de Bosscherweg. Deze balustrade vormt in verschijningsvorm en materiaal geen samenhangend onderdeel van de visie.

Uit het verslag van 28 juni en 26 juli

Zoals door de ontwerper, G. Cleuren werd aangegeven is het lineaire beeld van de infrastructuur zeer belangrijk. Dit geeft een visuele rust. Het versterken van deze lineaire beweging kan op een aantal onderdelen krachtiger. Dit betreft:

- De voorgestelde hekwerken.

De commissie is van mening dat aan de buitenzijden van de brug (zowel noord- als ook de zuidkant) een hekwerk geplaatst dient te worden, waarin meer eenheid in maat en materiaal wordt gebracht. De commissie doet de suggestie dat te bereiken door overal de spijlen om de 100 mm te plaatsen, waarachter, daar waar nog een geluidswerende voorziening geplaatst kan worden;

- De lichtmasten.

Deze dienen consequent op de middenberm aanwezig te zijn;

- De fietspadenverlichting.

Deze dient consequent doorgezet te worden vanaf maaiweld ook de brug op in één uniform armatuur afgeleid van de hoofdverlichting;

- De verlichting onder de kunstwerken dient geïntegreerd te worden in het kunstwerk;

- De opening tussen de schanskorven en het brugdek dient geminimaliseerd te worden tot 500mm. Op de hoeken dienen de schanskorven opgedikt te worden zodat er een massieve hoek ontstaat;

Een delegatie van de commissie zal op korte termijn de bemonstering ter plaatse komen bekijken (schanskorf, betonnen randelementen en de kleurstelling hekwerken).

De commissie ziet op deze onderdelen nog een aanpassing ter beoordeling tegemoet.

Uit het verslag van 14 december

Ter beoordeling ligt voor het geluidsscherm Boschpoort en de keerwand bij de Cokesfabriek.

Het plan voor het geluidsscherm voldoet aan redelijke eisen van welstand, waarbij wederzijds wordt afgesproken dat de kleurstelling van de stalen onderdelen worden uitgevoerd in de grijze kleur en dat geen driehoekige glaspanelen als beëindiging aan de Bosscherweg worden toegepast. Verder wordt afgesproken dat de commissie wordt geïnformeerd over de landschappelijke inplanting langs het scherm.

Ten aanzien van de keerwand bij de cokesfabriek is de commissie van mening dat gelet op het tijdelijk karakter, deze functionele voorziening voldoet aan redelijke eisen van welstand.

In 2016 staan er nog enkele grote langlopende projecten op de agenda van de WMC waarbij de overheid aan het begin van het project min of meer duidelijke afspraken met de markt maakte.

Een aantal daarvan betreft nieuwe stedelijke ontwikkeling, een aantal valt onder de noemer Herinrichting van de bestaande stedelijke plattegrond.

Voorbeelden zijn: vakantieresort Dousberg; Landgoed Bethlehem, Hoge Hotelschool; ontwikkeling ENCI-terrein.

Daarover meer in Hoofdstuk 3 over de verschillende categorieën plannen.

2.4 WMC en de omgevingswet

Naar verwachting vanaf 2021 gaan alle ontwerp- en bouwactiviteiten onder een revolutionaire nieuwe wet vallen: de omgevingswet.

In die wet zal het gemeentebestuur in overleg met de inwoners van de stad moeten bepalen hoe de stad moet worden onderhouden en hoe die zich moet ontwikkelen. Alle regels voor verschillende technische en maatschappelijke processen die een rol spelen bij het omgaan met 'de stad' zullen vanaf 2021 verenigd zijn in een enkele wet. Alles heeft met alles te maken als het gaat om het sturen aan Ruimtelijke Kwaliteit in een stad. De nieuwe wet moet die notie tot een denk- en werkwijze brengen.

Dat is voor bestuur, voor het ambtelijk apparaat en voor de burger een enorme cultuuromslag. En het werk van de WMC zal daarmee veel meer in het midden van de maatschappij staan. Tenminste, als de WMC vroeg in de ontwerpprocessen wordt betrokken.

We gaan zien in hoeverre de praktijk zich naar de theorie kan richten.

In de marge van grotere, vooral langlopende plannen – in dit verslag worden er een aantal nader toegelicht – kwam de wet in 2016 al aan de orde. Dat gebeurde in gesprekken tussen de WMC en de ambtelijke diensten, vooral Ruimte en Cultureel Erfgoed en in mindere mate met Economie. Daarin werden gedachten uitgewisseld over de toekomstige noodzaak tot integraal handelen bij het in de vroegste fase van planning stellen van integrale projectkaders door de gemeente. Dat de relatie tussen stedenbouw, de expertise van de ambtelijke dienst Ruimte, en de architectuur van Gebouwen, traditioneel het werkgebied van de commissie, nauwer zal moeten worden aangehaald is een sterke wens van de commissie.

Er zal in die nieuwe wettelijke omgeving veel meer sámen, integraal dus, met elkaar moeten worden gedacht en gehandeld.

Ongetwijfeld meer over de aanloop naar de in werking stelling van omgevingswet in het jaarverslag van 2017.

De WMC-agenda 2016: categorieën

Hoofdstuk 3

De WMC-agenda 2016: categorieën

Het meest feitelijke verslag van het werk van de WMC in 2016 verkrijgt men door de adviezen die de WMC tijdens de zittingen formuleerde door te lezen, maar dat is veel werk. Alle adviezen zijn trouwens op te vragen via de website van de gemeente.

In dit jaarverslag zijn de behandelde plannen verdeeld in categorieën. Uit elke categorie wordt de behandeling van één of soms meerdere plannen nader toegelicht. Uit de categorieën blijkt ook de diversiteit van de bouwplannen.

Als eerste de plannen in de openbare ruimte, De openbare ruimte is het domein van waaruit alle veranderingen in de stad worden waargenomen. Als de kwaliteit van de openbare ruimte niet deugt, komt de kwaliteit van de architectuur die de open ruimte vormt, niet tot haar recht.

3.1 Projecten in de openbare ruimte

Deze categorie is onder te verdelen in: plannen voor reclame (uithangborden, vlaggen en banieren), horeca (terrassen en luifels en terrasstoelen), verlichting openbare ruimte/illuminatie gebouwen, kunst in de openbare ruimte, meubilering van de openbare ruimte en groenvoorzieningen.

Leidraad was het voortzetten van het adviesbeleid dat rust en samenhang in het stadsbeeld tot doel heeft. De commissie poogde ook in 2016 te voorkomen dat het door jarenlang consistent welstands- en monumentenbeleid hoogwaardige en karakteristieke Maastrichtse stadsbeeld werd overschreeuwd door min of meer tijdelijke visuele ruis. Bij deze categorie is bij uitstek de delicate maar belangrijke balans tussen privé- en publieke belang aan de orde.

Reclame

Voorbeeld: het intern verbouwen en het uitbreiden aan de oostgevel van de supermarkt aan de Beente 86, zittingen 12 juli, 20 september en 4 oktober.

Uit het advies van 12 juli:

... de commissie is van mening dat de architectuur van het gebouw aanzienlijk anders (beleefd) wordt indien een groot deel van het glas wordt dichtgeplakt. Het grotendeels dichtzetten van de puien betekent een verloedering van de openbare ruimte rondom het winkelcentrum. En verloedering van de openbare ruimte heeft een negatief effect op de aantrekkelijkheid van het winkelcentrum. Het beleven van de winkel door zicht in de winkel, maar ook zicht op de omgeving vanuit de winkel, vormt de aantrekkelijkheid van het winkelcentrum. Bij de herinrichting van de winkel dient daar duidelijk rekening mee gehouden te worden. Ook de kleurstelling gaat in hoge mate domineren in deze woonomgeving. De commissie verzoekt de hoeveelheid reclame aanzienlijk te verminderen, de reclame op een adequate manier te integreren in het gebouw en de transparantie van het gebouw te respecteren.

Hierop volgde nog twee zittingen:

In de eerste van die twee zittingen bleken reclamevlaggen verwijderd te zijn en het dichtplakken van glazen puien was aanzienlijk afgenomen. Naamsaanduidingen en zogenaamde 'signing' waren naar het oordeel van de commissie, die daarbij de nota volgde, nog te overdadig in maat en kleur en deden de architectuur en daarmee de openbare ruimte te veel visueel geweld aan. Inhoudelijk werd nog geadviseerd om de architectuur van het gebouw zelf meer te benutten voor de communicatie over de functie in het gebouw.

In de laatste zitting bleek dat de adviezen hadden geleid tot een voorstel dat, zoals dat heet, voldeed aan redelijke eisen van welstand.

Verlichting openbare ruimte en illuminatie van gebouwen.

In het verslag van de behandelingen van deze categorie blijft de discussie over kerst-, sfeer- of sinterklaasverlichting buiten beschouwing. Die discussie wordt namelijk aanhoudend gevoerd en steeds heeft de commissie hetzelfde standpunt: de verlichting zou de beleving van de openbare ruimte en de gebouwen die de ruimte vormen, niet moeten domineren.

Wel het vermelden waard is de waarneming van de plannen voor het aanlichten van het Bonnefantenmuseum interessant, zittingen 4-10

Uit het advies van 4 oktober:

.... Vooropgesteld dat het aanstralen van het gebouw zal passen in het beleid dat thans wordt ontwikkeld, is de commissie van mening dat het aanstralen van het gebouw in balans moet worden ervaren met de verlichting van de publieke ruimte rondom het gebouw. In relatie tot de architectuur van het gebouw acht de commissie het voorstel nog enigszins overdadig. Vooral het verlichten van de dakrand, de traptorens, het hekwerk van de omloop en het toepassen van kleuren levert naar haar mening geen toegevoegde waarde en doet afbreuk aan de beleving van de architectuur. Met in acht name van bovenstaande opmerkingen voldoet het voorstel in hoofdopzet aan redelijke eisen van welstand, onder voorwaarde dat het verlichten van de dakrand, de traptorens, het hekwerk van de omloop en het toepassen van kleuren achterwege blijft.

In 2016 is een aangepast voorstel niet meer aan de commissie getoond. Het zal blijken dat de discussie zich in 2017 weer voortzet. Uit het advies blijkt goed het algemene standpunt van de commissie: De openbare verlichting in een bepaalde stedelijke omgeving moet in ieder geval van het niveau zijn dat de gebouwen in die omgeving duidelijk zichtbaar en samenhangend herkenbaar zijn. Indien de functie of de aard van een separaat gebouw, daar aanleiding voor geven, kan het gebouw extra worden aangelicht. Het geheel van de architectuur van dat gebouw verdient dan de aandacht boven het verlichten van separate elementen van een gebouw.

In 2016 was die overweging ook aan de orde bij advisering op 26 januari van verlichting van de Servaasbrug. Daar werd overigens geadviseerd de bogen een licht-accent te geven.

Tot slot kan nog worden opgemerkt dat de kern van de advisering over caféstoelen en parasols op horeca terrassen in de binnenstad een gelijk uitgangspunt had: een goed ontworpen eenheid in de verscheidenheid levert een hogere gezamenlijke kwaliteit op dan 'ieder voor zich' opvallend willen zijn.

3.2 *Grote of kleinere maar complexe, langlopende projecten*

Bij grote langlopende projecten is het van het grootste belang aan het begin van het ontwerptraject een integrale, door alle betrokken partijen onderschreven planvisie beschikbaar te hebben. Een vrijblijvend document met goede intenties en 'mooie woorden' is onvoldoende. Bij dergelijke projecten zijn nogal eens belangentegenstellingen aan de orde. Zeker in gevallen waarin een goed startdocument met duidelijke en werkbare plankaders ontbreekt. In zo'n document worden de diverse belangen in een werkbare balans gebracht om conflicten in het verguningsproces zoveel mogelijk te vermijden. Dat de WMC aan de totstandkoming een dergelijk startdocument een constructieve bijdrage wil en kan leveren is een van de boodschappen van dit jaarverslag

Economisch versus ruimtelijk belang

Zo is strijdigheid van het economische en het ruimtelijke/monument belang al snel aan de orde. De ene gemeentelijke dienst laat zich leiden door de economische voordelen van een project, terwijl de andere dienst juist de ruimtelijke consequenties van die economische vrijheid moet zien te beteugelen binnen de kaders van vigerend gemeentelijk beleid, waaronder de welstandsnota en de restauratierichtlijnen.

Zeker met marktpartijen uit de uitnodigingsplanologie, is het goed beide aspecten goed te balanceren vóór er commerciële afspraken tussen gemeente en marktpartij worden gemaakt.

Repareren van problemen

Aangezien de WMC niet mag meeontwerpen aan plannen die in problemen zijn geraakt door een processtart waarin moeilijk verenigbare belangen nog zijn verscholen is het onjuist te verwachten dat de commissie in staat is die ingebouwde problemen, die zich vaak pas ver na de projectstart in het ontwerp tot uiting komen, kan oplossen. Het komt bijvoorbeeld voor dat de gemeente aan een marktpartij de mogelijkheid heeft toegezegd om een bepaald programma van eisen te realiseren in een monument, dat daar letterlijk en figuurlijk onvoldoende ruimte voor biedt. De WMC kan in zo'n geval slechts de tegenstellingen

inzichtelijk maken en aansturen op veranderen van projectuitgangspunten. Die uitgangspunten kunnen van programmatische, ruimtelijke of financiële aard zijn. Altijd geeft het spanningen als in een te laat stadium aan dergelijke eerdere afgesproken uitgangspunten moet worden gesleuteld. Op zich is dat natuurlijk overkomelijk – goed gehanteerde conflicten hebben soms onverwachte en goede oplossingen tot gevolg – maar te vaak zijn dergelijke, in de beginfase nog verstoppe, strijdige uitgangspunten de oorzaak van slechte of onvoldoende eindkwaliteit van grote projecten.

Een gebalanceerde planvisie in het begin van een project, kan echter leiden tot hoogwaardige projecten. De kans dat er tijd, geld, energie en inspiratie verloren aan reparatie van ingebouwde tegenstellingen is daarmee aanzienlijk kleiner.

Integrale commissie

Een dergelijke vorm van vroeg overleg zou vorm kunnen krijgen in een nieuw gremium: De Integrale commissie.

In een dergelijke commissie zouden minimaal zitting hebben de vertegenwoordigers van Ruimte (Cultureel Erfgoed en Stedenbouw), Economie en WMC.

Een Integrale commissie zou bijeen moeten komen als zich een nieuw groot initiatief aandient, waarbij gemeente en markt afspraken moeten maken over een op te starten ontwerp- en bouwplan. Een Integrale commissie vergadert, vóór er al ontwerptekeningen en plankaders zijn, over de mogelijkheden en onmogelijkheden van een planinitiatief. De door de gemeente zelf vastgestelde welstandsnota en restauratierichtlijnen vormen dan twee van de mogelijk meerdere kaders voor dat overleg.

Alle aspecten van een initiatief worden in een dergelijk gremium besproken. Tegenstellingen worden gebalanceerd. Het doel is dat definitieve, werkbare en door alle partijen onderschreven afspraken tussen gemeente en markt worden vastgelegd in een planvisie.

En heel belangrijk: op die manier kan voorkomen worden dat het stadsbestuur in een te laat stadium in het nauw komt tussen markt- en publiek belang.

De WMC supervisor

In 2016 werd in de commissie de rol besproken van de WMC-supervisor als middel om de WMC tussentijds de hoogte te houden van ontwikkelingen in het ontwerpproces van langlopende projecten. Die rol dient ook om de WMC gedurende het proces meer adequaat te kunnen laten bijdragen aan een dergelijk project.

Uit de 'verordening op de Welstands-/Monumentencommissie' over de WMC-supervisor:

Artikel 4.7 Supervisie

Burgemeester en wethouders kunnen, op advies van de Sector Vergunnen, Toezicht en Handhaven, voor nader aan te wijzen gebieden een deskundig lid van de commissie, dan wel een extern deskundige aanwijzen, die de supervisie heeft over de architectuur, stedenbouw en/of de landschapsarchitectuur heeft over de binnen dit stadsdeel te ontwikkelen bouwplannen.

Artikel 4.7.1 Begripsomschrijving

Supervisie: leiding geven aan het ontwerpproces op zodanige wijze dat een hoog niveau wordt bereikt binnen vooraf gegeven kaders.

Supervisor: persoon die met de supervisie belast is; deskundige op het gebied van de architectuur, stedenbouwkunde en landschapsarchitectuur, die in stimulerende zin sturing geeft aan het ontwerpproces binnen vooraf gegeven kaders.

Artikel 4.7.2 Doel

De benoeming van een supervisor heeft tot doel:

- een bijdrage te leveren aan het trefzeker hanteren en eventueel ook formuleren van de welstandscriteria die verbonden zijn met het project, ontleend aan ambities ten aanzien van ruimtelijke kwaliteit en kwaliteitsborging;
- een kwalitatieve impuls te geven aan het ontwerpproces binnen het project;
- de commissie doorlopend in een vroegtijdig stadium betrokken te houden bij het project en geïnformeerd te houden over de inhoud en voortgang daarvan;
- een ongestoorde advisering te bevorderen met kennis van zaken door de commissie over de plannen van het project.

Evaluatie van het WMC supervisorschap

Naar aanleiding van ervaringen met WMC-supervisie bij het Eiffel-project, werd in dit jaar over het fenomeen WMC-supervisor in de commissie een evaluerende analyse gestart over het functioneren van de WMC-supervisor. In 2016 leende zich nog geen nieuw project voor het inzetten van een WMC-supervisor. De discussie er over bleef vooralsnog principieel van aard.

Er werden voor- en nadelen afgewogen. De theorie en de praktijk van het supervisorschap kunnen aanzienlijk verschillen.

De voordelen bleken bij een langlopend complex project als Eiffel te kunnen worden ontkracht door een aantal nadelen:

- een commissielid mag geen ontwerpende bijdrage leveren, ook niet als supervisor, bij een probleem waarbij de praktische of programmatische projectuitgangspunten strijdig raken met de nota en/of de restauratie, terwijl zijn/haar oordeel/opvatting buiten de collectieve zitting geen definitieve status heeft. De commissie kan dan ook een uitspraak van de WMC-supervisor in een reguliere zitting dan ook negeren of overrulen. Dat kan een vertrouwensprobleem veroorzaken.
- de commissie is bij de reguliere commissiezittingen niet volledig, omdat de supervisor niet mee mag oordelen tijdens een zitting over het door hem of haar gesuperviseerde project.
- Hoewel onafhankelijkheid in het vaandel van de WMC staat is het gevaar niet denkbeeldig dat bij langdurige problematiek de supervisor ongewild en onbewust 'deel wordt van het probleem'. Dat is heel goed voor te stellen. Want een WMC-supervisor verkeert in een aanhoudende en persoonlijke, want van de rest van de WMC geïsoleerde, positie in een planoverleg waarin alle belanghebbenden aan tafel zitten. Dat wordt versterkt als die supervisor sterk oplossingsgericht is.
- commissieleden zijn – op het burgerlid en de bouwhistoricus na – bijna altijd zelf ontwerpende architecten. Het is bijzonder lastig om over ontwerpproblemen, bij stijgende project-spanning, in abstracto advies te blijven geven, zonder in concreto ontwerpadvies te geven ter oplossing van projectproblemen. Men bindt nu eenmaal de kat niet op het spek.

Meestal schuren dergelijke grote projecten door hun aard gaandeweg ook nog eens aan de randen van de welstandsnota of van de restauratierichtlijnen. Daardoor kan het oorspronkelijke toetsingskader vaste grond verliezen en krijgt het praktische project-belang de overhand. Een supervisor kan die kaders nooit lopende het project aanvullen. Neem bijvoorbeeld de heel reële situatie voor ogen, waarin de projectkaders veranderen en de commerciële of praktische belangen van een aanvrager steeds minder parallel gaan lopen met de nota of de richtlijnen.

Planvisie

Een goede start met een planvisie, waarin de belangen van verschillende partijen op een werkbare manier zijn gebalanceerd, is dan een vaste terugvaloptie: *wat hadden wij ook alweer afgesproken?*

Een vroege integrale planvisie, zoals hierboven omschreven, zou moeten worden gepresenteerd aan, en geaccordeerd door de WMC. Gedurende een langdurig ontwerpproces vormt dan zo'n, door alle partijen akkoord bevonden planvisie, samen met de nota en de richtlijnen een vast toetsingskader. Mocht er toch iets aan de uitgangspunten, dus aan de planvisie moeten veranderen dan kan die visie worden aangepast en opnieuw worden gepresenteerd aan en geaccordeerd door de WMC. Waarna het proces met een aangepast en opnieuw alom bekend en onderschreven toetsingskader wordt vervolgd.

Een voorlopige conclusie van de supervisorydiscussie is dat een goede start, met duidelijke projectafspraken vastgelegd in een geaccordeerde planvisie als aanvullend toetsingsdocument, de rol van de supervisor voor een groot deel kan overnemen.

Is een dergelijk document onverhoopt niet beschikbaar (te maken) dan zou alsnog kunnen worden overwogen een supervisor in te zetten. Diens hoofdtaak zou het dan zijn om toch zo spoedig een projectgericht, aan de nota en de richtlijnen aanvullend toetsingskader te helpen vormen.

Waarna alsnog de gehele commissie onafhankelijk haar taak kan verrichten op basis van dat toetsingsdocument.

Een andere maatregel die de commissie toepast beoogt trouwens ook al de effectiviteit van de commissie te verhogen.

Indien er complexe plannen op de agenda verschijnen - vaak betreft het dan plannen voor hergebruik en/of restauratie van monumenten - wordt een lid van de commissie gevraagd de locatie te bezoeken, de plannen nauwkeurig te besturen en voorafgaand aan de planbehandeling verslag van de bevindingen te doen aan de andere commissieleden.

Enkele voorbeelden over het verloop in 2016 van deze categorie projecten.

A2 en Belvédère

Over de grote projecten A2 en Belvédère werden in 2016 geen plannen ter tafel van de commissie gebracht.

Vakantieresort Dousberg

In 2016 werden afrondende adviezen gegeven over het project vakantiewoningen in het resort Dousberg. Het piece de resistance van het resort, de woontoren die het gebied van verre zichtbaar zal maken, verdiende extra aandacht. Na overleg met de architect tijdens een aantal zittingen, waarbij vooral werd gezocht naar een eenduidiger, daardoor sterkere architectonische uitstraling, zou het ontwerp van de toren in de zitting op 3 mei 2017 een positief advies krijgen.

Uit het advies van 3 mei:

De commissie spreekt haar waardering uit voor de wijze waarop het zware programma is vertaald in een aanvaardbare massa boven op de heuvel. Zij is van mening dat de vormgeving op deze plaats sterk is en verbindt aan de goedkeuring de voorwaarde dat het gebouw in één kleur uit te voeren. De nu twee voorgestelde twee kleuren baksteen doen afbreuk aan het kloeke gebouw.

Appartementengebouw
resort Dousberg

Daarna volgde nog een drietal behandelingen van een ontwerp voor het zwembad in het resort, dat naar het oordeel van de commissie in eerste instantie een te industrieel karakter toonde. Ook paste het slecht in het landschap. In beide aspecten week het plan af van de afgesproken landelijke rustieke uitstraling voor de architectonische ontwerpen in het resort. De collegiale discussies met de ontwerper zouden uiteindelijk leiden tot een positief advies. Eenheid in het gebied was vervolgens tot aan het eind van het ontwerpproces het streven.

Ontwikkelingen in het ENCI-gebied.

Die ontwikkeling wordt op de website www.enci-gebied.nl als volgt omschreven:

In 2009 zijn Natuurmonumenten, Gemeente Maastricht, Provincie Limburg, ENCI én Stichting Sint-Pietersberg Adembenemend het «Plan van Transformatie voor het ENCI-gebied» overeengekomen. Dit plan richt zich op de bestemming en inrichting van de groeve, het bedrijventerrein, de overgangszone (het gebied tussen het bedrijventerrein en de groeve) en de kade.

Op 1 november kreeg de commissie ‘op locatie’ een presentatie van de stand van zaken rond de plannen in het Chalet d’n Observant, met aansluitend een rondleiding over het indrukwekkende terrein. Actueel was de aanstaande planvorming van bebouwing van een strook van gebouwen voor publieksvoorzieningen. Ook bij dit project drong de commissie aan op inschakeling van de commissie in het vroegste stadium bij de feitelijke start van het ontwerptraject een planvisiedocument te maken en voor te leggen aan de commissie. Dat document zou dan voor alle komende deelprojecten van dit omvangrijke project de toetsingsbasis moeten zijn.

De eerste plannen voor de publieksvoorziening zouden overigens pas in januari 2017 op agenda van de commissie verschijnen.

Hoge Hotelschool op Landgoed Bethlehem

Bij dit plan werd door de betrokken stedenbouwkundige van de gemeentelijke dienst Ruimte gebruik gemaakt van de door de WMC gevraagde én geboden mogelijkheid om in het vroegste stadium over het project van gedachten te wisselen en de projectbelangen te wegen en te toetsen aan de welstandsnota en de restauratie richtlijnen.

Uit het advies van 12 juli:

De commissie heeft kennisgenomen van de uitgebreide studie om te komen tot de uitgangspunten voor een bebouwing. De commissie benadrukt nogmaals dat het grote aantal woningen uit het programma van eisen de landschappelijke identiteit van de 'landgoederen-zone' sterk onder druk zal zetten. De commissie benadrukt ook nog eens dat het te kiezen architectuurtype en de maximale ruimte voor bebouwingsoppervlak en bouwhoogte vanuit een op te stellen landschapsvisie moet kunnen worden gerechtvaardigd. De commissie ondersteunt enthousiast de bredere groenzône die in de gepresenteerde visie wordt voorgesteld voor de Kanjel. De commissie is echter nog niet overtuigd dat het in deze visie gepresenteerde bebouwingsmodel voldoende ruimte laat voor de te beschermen landschappelijke identiteit..... De commissie vraagt zich af of wonen op de begane grond op deze schaal en in deze vorm wel op zijn plaats is. Mogelijk levert verder onderzoek naar de ruimtelijke effecten van meer, maar kleinere en deels mogelijk hogere gebouwen of gebouwdelen, mogelijkheden die in een meer acceptabele balans met het landschap staan. Een goed middel om hier meer grip op te krijgen zou het maken van studiemaquettes kunnen zijn.

Nu, op basis van het geleverde materiaal, is een uiteindelijk oordeel van de commissie nog niet goed mogelijk.

In dit collegiaal overleg komt de commissie tot de conclusie dat nog verder onderzoek gedaan moet worden op de genoemde onderdelen om te komen tot een stedenbouwkundige visie op hoofdlijnen.

Na deze behandeling werd het project in 2016 niet meer geagendeerd, maar kwam in 2017 opnieuw ter tafel.

3.3 Nieuwe stedelijke ontwikkeling

Bij deze categorie projecten zijn de belemmering door bijvoorbeeld strijdigheid tussen projectbelang en monumentbelang afwezig.

Een goed stedenbouwkundig plan als basis voor goede architectuur is bij deze categorie onmisbaar.

De commissie begon in 2016 een discussie met de gemeentelijke dienst Ruimte om de volgordelijke en inhoudelijke scheiding tussen de stedenbouwkundige planvorming en de architectonische invulling van de stedenbouwkundige plannen, zo veel mogelijk op te heffen.

Naar het oordeel van de commissie is de architectuurkwaliteit van stedelijke projecten volledig afhankelijk van de stedenbouwkundige basiskwaliteit van een plan. Sterker nog: de commissie verdedigt het standpunt dat stedenbouw en architectuur in feite onscheidbaar zijn waar het gaat om ruimtelijk ontwerpen aan stedelijke omgevingen. In die zin pleitte de commissie in 2016 al om ook een adviserende rol te kunnen spelen bij het ontwerp van stedenbouwkundige plannen. In 2017 zal deze discussie hopelijk verder worden uitgebouwd.

Kavels woningen Ambyerveld.

WMC lid Teske van Royen functioneerde in dit project als WMC-supervisor. Haar overleg als vooruitgeschoven post van de WMC met de individuele aanvragers op basis van het geaccordeerde stedenbouwkundige plan, leverde over het algemeen soepele behandelingen in de commissie op, waarbij de meeste woningplannen vrij snel van positieve adviezen werden voorzien.

Noorderbrug, verlegging tracé.

(Zie de opmerkingen onder hoofdstuk 2)

3.4 Herinrichting bestaand stedelijk weefsel

Bij deze categorie, misschien nog pregnanter dan bij de onder 3 genoemde categorie, zou in feite stedelijk architectuurbeleid richtinggevend moeten zijn voor de sturing door de gemeente van deze categorie.

Het is moeilijk om in de onderstaande projecten uit deze categorie, die in 2016 onder de ogen van de commissie kwamen, een rode draad te ontdekken die wijst op een dergelijk architectuurbeleid. Uit eerdere jaarverslagen blijkt dan ook dat de adviezen die door de WMC, in die richting zijn uitgebracht niet door het stadsbestuur zijn overgenomen.

Gebiedsgerichte- en algemene welstandscriteria

Voor de commissie resteert dan ook bij het beoordelen van deze projecten de vigerende welstandsnota en vooral de niet algemene criteria daarin: de gebiedsgerichte criteria. Daarmee zijn de adviezen in feite gebonden aan de kwaliteit van de bestaande situatie. Slechts via de algemene welstandscriteria, die als referentie dienen voor de algemene kwaliteit van architectuur, kan dan nog met de ontwerpers van de aanvragers gediscussieerd worden over het niveau van een afwijkende, nieuwe architectuurkwaliteit.

Bepalen van kwaliteit

Onderstaande projecten zijn dan ook over het algemeen volgens die twee stelsels van criteria beoordeeld.

De commissie is daarbij ten eerste afhankelijk van de stedenbouwkundige uitgangspunten, die nu juist buiten de beoordeling van de commissie vallen. (Hierover werden, ook onder het vorige punt 3 van dit hoofdstuk, al enkele kritische zinnen geschreven.) Vervolgens zijn het de initiatiefnemende marktpartijen die met hun inzicht in de commerciële aantrekkingskracht van bepaalde architectuurstijlen, de architectonische uitwerking van de stedenbouwkundige kaders bepalen. De commissie heeft dan slechts de welstandsnota om met de ontwerpende architecten over de architectonische kwaliteit te discussiëren. Dat de eindkwaliteit van de projecten dan uiteindelijk bepaald wordt door de kwaliteit van de ontwerper is duidelijk.

Bij onderstaande projecten leverde dat soms lange discussies en meerdere zittingen op om uiteindelijk tot een positief advies te komen, met als minimale kwalificatie: 'voldoet aan redelijke eisen van welstand'. En dat terwijl er soms toch aanzienlijke projecten op de agenda stonden, die het aanzien van de stad langdurig gaan bepalen.

Ruimtelijke kwaliteit

In dit jaarverslag zal niet opnieuw worden aangedrongen op het formuleren van architectuurbeleid ten aanzien van eigentijdse architectuur. De commissie wil niet in gezeur vervallen.

Echter de noodzaak om op andere wijze tot een beter sturing op kwaliteit te komen blijft acuut! In dit verslag werd gewezen op de noodzaak van vroeg integraal overleg en op de grote afhankelijkheid van architectuurkwaliteit van de stedenbouwkundige kaders. Misschien is het daarom beter in het vervolg te spreken van ruimtelijke kwaliteit, waarbij stedenbouwkundige en architectonische kwaliteit als één worden beschouwd.

Ter onderbouwing van bovenstaande woorden wordt één project, het Mosae Vita-gebouw dat in deze categorie in 2016 aan de orde kwam, nader toegelicht.

Niet nader in dit verslag toegelichte projecten die in 2016 in deze categorie in de commissie werden behandeld waren onder andere:

- Ontwikkeling woningbouw Klevarieterrein/Polvertorenflat
- Lindenkruis, terrein Nutsbedrijven
- Woningen Koraalstraat, vervanging woningbestand
- Fietsenstalling station
- Lage Barakken, Plan 'Palace'
- Pletzersstraat, Medoclaan, ontwikkeling Castermans 1 en 2

Het Mosae Vita-gebouw op de Brightlands Maastricht Health Campus

Dit gebouw zal vanuit de stad en vanuit het NS-station, samen met het MECC-complex, dat architectonisch en stedenbouwkundig wordt opgewaardeerd, plus een derde nog niet nader gedefinieerd gebouw, een nieuw stedelijk plein vormen, dat de nieuwe entree markeert naar de Brightlands Campus.

De WMC werd pas op een heel laat moment met het ontwerp voor het Mosae Vita-gebouw geconfronteerd, althans zo heeft de commissie dat ervaren. Het ontwerp had, bij de eerste presentatie in december aan de commissie, al een duidelijk architectonische uitwerking, dat op allerlei wijzen was 'vastgelegd': het was besproken en akkoord bevonden met de stedenbouwkundigen van de dienst Ruimte; het voldeed aan de opgelegde stedenbouwkundige randvoorwaarden. Alleen de architectonische uitwerking moest nog aan de WMC worden gepresenteerd. De klant, het Maastrichts Universitair Medisch Centrum, had het uitbundige 'iconische' ontwerp al omarmd en er publiciteit op gebaseerd.

De WMC werd in feite met deze confrontatie voor het blok gezet. De mogelijkheid had pijnlijk ontbroken om in een vroege schetsfase te overleggen over architectonische uitgangspunten, met de stedenbouwer en de architect. En dat, terwijl het een dergelijk belangrijk gebouw op zo'n prominente plek betrof.

De situatie was echter nog complexer. Ten grondslag aan de stedenbouwkundige uitgangspunten voor het ontwerp van het gebouw lag het document 'Structuurvisie Brightlands Maastricht Health Campus' uit november 2014, waarin overigens wel al een impressie van het toekomstige Mosae Vita gebouw was opgenomen. Maar er was een nog document. Een document dat juist had kunnen dienen als aanvullend toetsingsdocument voor de architectonische uitwerking van de gebouwen aan het plein, waarvan het Mosae Vita gebouw er één was, naast het MECC en het 'derde' gebouw.

Het betrof een document dat uitgangspunten voor de architectonische uitwerking van de nieuwe gebouwen op de campus zou benoemen. Het betreffende document werd in opdracht van de gemeente ontwikkeld door Diederendirrix architecten uit Eindhoven. In een ateliersessie over het MECC in augustus had de commissie kennis kunnen nemen van de aanzet tot dat document. Maar beschikbaar als toetsingsdocument was het nog niet toen het ontwerp voor het Mosae Vita gebouw aan het eind van het jaar voor het eerst aan de commissie zou worden gepresenteerd.

Om kort te gaan, de procedurele volgorde van de ontwikkeling van het ontwerp van een dergelijk belangrijk gebouw, was voor een soepele behandeling in de commissie op zijn minst problematisch geweest. Een goede principiële discussie in de WMC over het plan, in een vroeg schetsstadium, werd daardoor ernstig bemoeilijkt. Toen het ontwerp dan ook in de zitting van 29 november aan de commissie werd gepresenteerd door de architect, leverde dat een aantal wezenlijke discussiepunten op. Die discussiepunten waren niet terug te voeren op een planvisie of op een door partijen onderschreven toetsingsdocument.

In de betreffende zitting was het niet mogelijk om uit al die discussiepunten te komen.

Het ontwerp kon de commissie niet overtuigen en dat standpunt werd van argumenten voorzien in een in wezen negatief maar nog intern advies. Het advies werd met de architect en de stedelijke diensten gedeeld maar niet als advies aan B&W gestuurd. Omdat het een important project betrof, en omdat een negatief advies aan B&W een wel heel slechte start zou betekenen, werd besloten om alsnog een collegiaal overleg met de architect in te lassen, op basis van de discussiepunten uit de zitting in december. Tevens werd advies ingewonnen bij de auteur van het nog niet afgeronde document met architectonische toetsingscriteria voor de Brightlands Campus. Ook dit advies bleef vooralsnog intern maar werd wel gedeeld met de architect van het Mosae Vita gebouw.

Dat overleg zou in 2017 plaatsvinden. Wordt dus vervolgd.

Deze casus mag duidelijk maken hoe belangrijk afstemmend overleg in de initiatieffase van een belangrijk project is.

Andere categorieën

Over de hierna volgende categorieën wordt in dit jaarverslag minder diepgaand uitgeweid. Zij worden slechts genoemd om duidelijk te maken met welke diversiteit aan aanvragen de commissie jaarlijks wordt geconfronteerd.

In deze plannen kwam ook minder het thema van dit jaarverslag aan de orde: de noodzaak van vroeg en integraal overleg over bouwplannen die schuren aan de rand van de nota en de richtlijnen.

3.5 Herbestemming

In deze categorie gaat het om grote industriële complexen zoals Eiffel, de Ridderbrouwerij, de Timmerfabriek en de Tapijnkazerne. Die projecten hadden al een meer of minder lange weg achter de rug toen ze voor verdere uitwerking in de commissie in 2016 werden besproken.

Het aanpassingen aan het Landgoed Mariënwaard ten behoeve van de vestiging van een uitvaartcentrum kan nog genoemd worden als voorbeeld hoe nuttig het is om een dergelijke ingrijpende verandering van functie voor een belangrijk monument vroeg te bespreken. De afdeling Ruimte discussieerde met de commissie over de eerste conceptuele schetsen van de stedenbouwkundige en landschappelijke veranderingen in de voor Maastricht zo kenmerkende landgoederenzône. Dit overleg effende het pad voor een constructief overleg met de commissie over de vorderingen van het ontwerp voor dit project.

3.6 Grote restauratieprojecten

Uiteraard valt daaronder het restaureren van het stadhuis, een rijksmonument van landelijke importantie. In handen van een gerenommeerde restauratiearchitect met een duidelijke visie. Nadat die visie in een vroeg stadium werd gedeeld met de commissie verliep de behandeling van het restauratieplan nagenoeg zonder grote controverses. Alleen de vaktechnisch interessante discussies over het al of niet bouwkundig integreren van verwarmingsinstallaties in de stijlkamers leidde tot afwijkende meningen bij commissie en bestuur. In monumentenland zijn die tegenstellingen overigens aan de orde van de dag. Het gaat daarbij altijd om de consequentie van keuzes. Die hebben altijd de voorkeur boven bloedeloze compromissen.

Ook de behandelingen van het restauratiewerk aan de Hoge Fronten, delen van de vestingwerken van Maastricht, vallen onder deze categorie.

In dit hoofdstuk over de diversiteit van de behandelde plannen kunnen nog worden genoemd: onderhoud/verduurzaming/actualisering van naoorlogse woningbouwcomplexen, bedrijfsgebouwen en publieksgebouwen.

Er is geen aanleiding om, in het kader van dit jaarverslag, dieper in te gaan op de behandeling in de commissie van projecten.

Ter afsluiting van dit hoofdstuk is het waard om twee projecten te benoemen die in de toekomst de aandacht van de commissie zullen vragen.

De commissie werd begin november van dit jaar rondgeleid over het ENCI-terrein. Daar staan grote plannen voor transformatie op stapel.

Aan het proces van de architectenkeuze voor het ontwerp aan de stedenbouwkundige en architectonische opwaardering van het MECC-complex, kon de commissie in de laatste fase van 2016 nog een bijdrage leveren. In een ateliersessie over dit plan, waaraan ook de afdeling ruimte deelnam, werd duidelijk hoeveel er nog te doen staat om het grote en voor Maastricht belangrijke stadsdeel Randwyck een nieuw en actueel aanzien te geven en het vooral beter te betrekken bij het stedelijk leven van Maastricht.

Het gevoerde overleg in de vroegste fase over deze grote projecten geeft de commissie goede hoop op een hoge Ruimtelijke Kwaliteit van deze voor Maastricht kenmerkende ontwerpprojecten.

Evaluatie van
tendensen uit
de WMC-agenda
in 2016.
Een denkwijze

Evaluatie van tendensen uit de WMC-agenda in 2016. Een denkwijze

Plannen lijken soms gewoon maar zijn altijd uniek

Het grootste deel van de plannen die in 2016 de WMC passeerden, betrof 'gewone' plannen. Hoewel een aanvraag voor een omgevingsvergunning binnen de wereld van wensen, belangen, en soms van dromen van elke separate aanvrager, uiteindelijk nooit 'gewoon' is en steeds weer uniek blijkt. Bij elke planbehandeling in de commissie is dat opnieuw duidelijk. En zo ging de commissie er ook mee om. Routineus werken was niet aan de orde; wél zorgvuldig, althans dat is elke keer weer het streven. Met de uitdrukkelijke bedoeling om duidelijk te communiceren met de aanvrager.

Bij elk plan, waarvoor een omgevingsvergunning werd aangevraagd, werd door de commissie zorgvuldig getoetst aan de Welstandsnota, of zo nodig tevens aan de Restauratierichtlijnen in het geval van een vergunningaanvraag bij een monument. Steeds opnieuw, bij elk plan, op zoek naar een werkbare balans tussen enerzijds de wens van de aanvrager en anderzijds de kaders die zijn aangegeven in bovenstaande documenten.

Welstandsnota

Maar bij een aanzienlijk ander deel van de plannen, ook in 2016, ging het om een minder of meer sterk aanwezig publiek belang in het verlengde van het privébelang van de aanvrager.

Voor de commissie volstaan bij deze projecten de Welstandsnota, en in het geval van Monumenten, de restauratierichtlijnen, om in onderlinge beraadslaging een oordeel op te baseren. Maar in de discussie met de aanvrager, of dat nu een afgesplitste rechtspersoon van de Gemeente zelf is, een ambtelijke dienst, een zogenaamde institutionele investeerder of andere grote opdrachtgever van projecten die te typeren zijn als Stadsontwikkeling, in die gesprekken wordt de discussie noodzakelijkerwijs breder getrokken. Daarin schuilt de noodzaak tot 'deskundigheid' bij de commissieleden.

In die gesprekken moet wordt gewikt en gewogen vanuit een visie op de stad en haar monumenten. (zie hieronder). Omdat het gaat om 'structuurveranderende', al eerder besproken grotere projecten, die schuren aan de randen en kaders van nota en richtlijnen.

Hetzelfde geldt voor projecten die tornen aan de monumentale waarden van gebouwen die gemeentelijk- of rijksmonument zijn, of voor projecten die deel uitmaken van beschermd stadsgezicht. Of voor combinaties van al deze beschermende maatregelen. Wij spreken dan van Cultureel Erfgoed. Soms was het voortbestaan van monumentale gebouwen afhankelijk van de mate waarin de grenzen van waarden verlegd konden worden, omdat er anders geen functie meer in mogelijk was die de gebouwen door gebruik en bijbehorend onderhouden zouden beschermen.

Een sprekend voorbeeld van een dergelijk monument is het gebouw Eiffel, dat al uitgebreid werd toegelicht in het jaarverslag van 2015.

Zowel de stedelijke projecten als de monumenten in de stad behoeven dan een breder perspectief om de overleggen diepgang te geven en van daaruit een gemeenschappelijk draagvlak te vinden voor een positief advies.

Tot slot in dit jaarverslag een inzicht in de achtergronden bij het denken van de commissie over Stad en over Monument in Maastricht als plannen worden gewogen. Maar uiteindelijk vormden de nota en de restauratierichtlijnen altijd de vaste grond, waarop een uiteindelijk advies werd gebaseerd.

De 21ste eeuwse Stad en haar Monumenten. Een aanzet tot een visie op Ruimtelijk Beleid.

Het fenomeen Stad, het werkgebied van de Welstands- en Monumentencommissie (WMC), is te onderscheiden in twee fenomenen:

- Objecten, gebouwen, die het fysieke weefsel vormen van de stedelijke bebouwing van Maastricht.
- Publieke buitenruimte, de ruimte 'voor ontmoeting', tussen en soms ook binnenin die gebouwen.

Het mag direct duidelijk zijn dat gebouwen en publieke ruimte, als het gaat om beleving van de stad, niet los van elkaar te zien zijn.

Maar het onderscheid is wel degelijk relevant omdat die beleving voor een deel wordt bepaald door het stedelijke beleid. Namelijk, stedelijk beleid onderhoudt en ontwikkelt de relatie tussen beide fenomenen. Althans dat behoort tot haar publieke taak.

Het is ook die, niet altijd expliciete, relatie die telkens opnieuw aan de orde komt bij de behandeling van bouwplannen in de gecombineerde Welstands- en Monumenten commissie. Maakte het hierboven omschreven project *Mosae Vitae* niet glashelder duidelijk dat beide fenomenen onafscheidelijk zijn? Bijna bij elke planbeoordeling zijn ze samen aan de orde: de stedenbouwkundige, architectonische en monumentale kwaliteit zijn een onderdeel van het stedelijke landschap. Of het nu een gebouw, een plein, een straat of een park betreft, een stedelijk ruimtebepalend element is niet los te zien van de omgeving, omdat ze haar mede bepaalt. Alles hangt in een stad met elkaar samen als het gaat om de kwaliteit van de beleving. De openbare ruimte is het fenomeen van waaruit die beleving het meest algemeen en publiek wordt ervaren. Die brede context vormt vaak de achtergrond van waaruit de commissie beraadslaagt en discussieert met de aanvrager. Nergens anders in de stad is de tegenstelling tussen privébelang en publiek belang zo manifest als in de Publieke Ruimte. Geen enkele tegenstelling levert meer discussie in de planbehandelingen tussen commissie en aanvrager dan juist deze. Bestond er een tijd waarin privébelang en publiek belang naadloos in elkaar overgingen? In onze tijd in elk geval lijken de verschillen tussen beide belangen vaak onoverbrugbaar.

In de welstandsnota staan criteria. In de restauratierichtlijnen staan richtlijnen. Het zijn de 'redelijke' eisen waaraan plannen minimaal moeten voldoen. Maar alleen de magie van een goed ontwerp overbrugt alle tegenstellingen moeiteloos. En schept ruimte voor vernieuwing.

Het is niet alleen vanuit de essentie van de taak van de WMC zelf dat het onderscheid tussen Gebouw en Ruimte wordt gemaakt.

Dit onderscheid maakt ook veel van de schijnbaar onverenigbare tegenstellingen zichtbaar, waarmee de commissie steeds opnieuw wordt geconfronteerd en die de commissie verplicht afwegingen te maken die nodig zijn voor een gebalanceerde beoordeling van een bouwinitiatief of plan.

Veel van de ruimte tussen gebouwen is namelijk publiek. En is het behartigen van publiek belang niet een kerntaak van de WMC.

Het onderscheid én de samenhang tussen Gebouw en Ruimte maakt het probleem van de tegenstellingen beter zichtbaar en bespreekbaar en is dus strategisch. Het uiteindelijke doel is een inspirerende samenhang tussen beide ruimtelijke fenomenen. Die heldere samenhang maakte Maastricht tot de stad met de bekende hoge ruimtelijke kwaliteit.

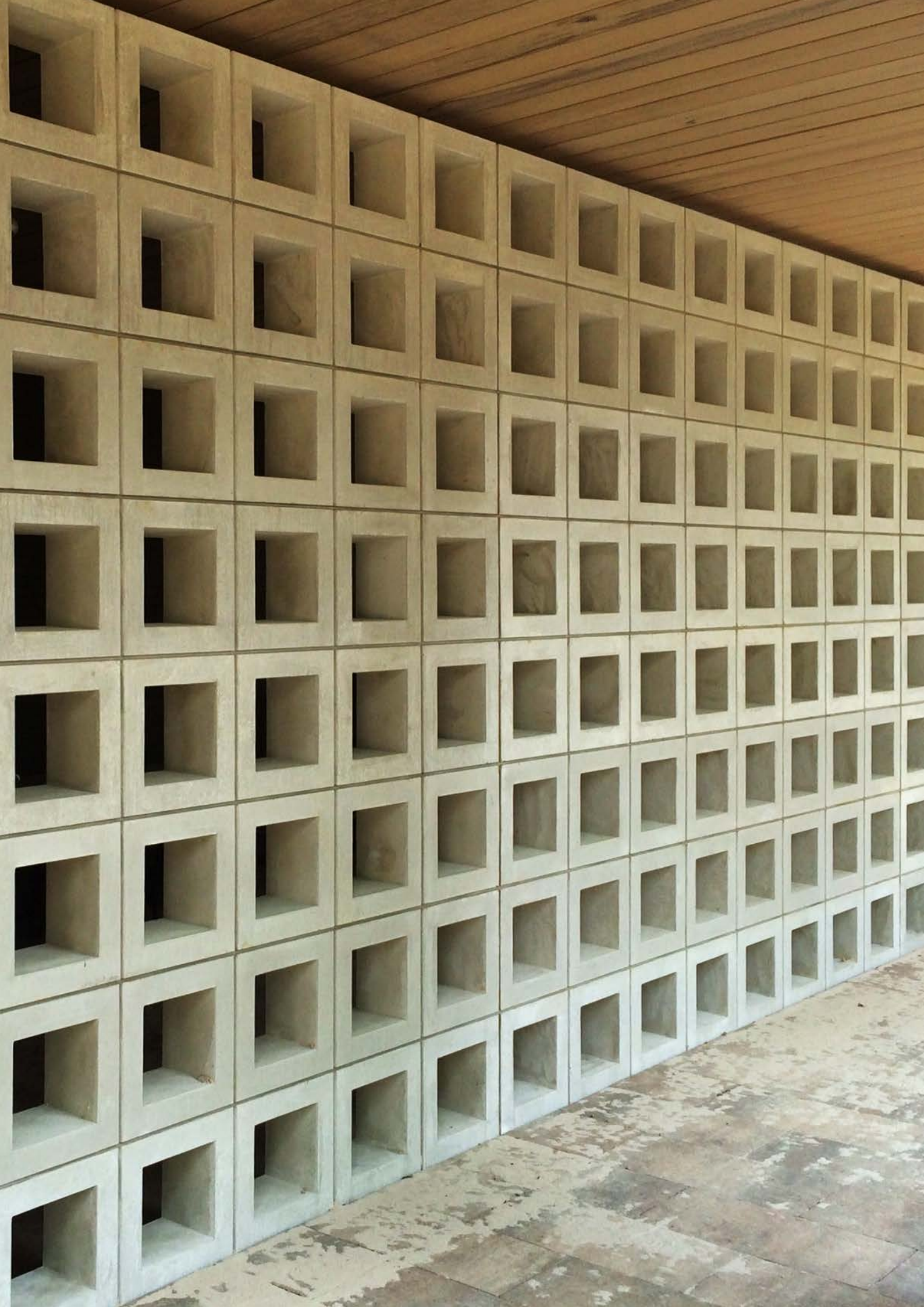
Uiteraard is de Welstandsnota het document dat de basis is voor elke beoordeling, maar in de discussies in de commissie over de plannen komt het genoemde onderscheid altijd aan de orde in de poging een inspirerende samenhang tussen gebouw en publieke ruimte te bewaren en waar nodig te vernieuwen.

Op weg naar Ruimtelijke Kwaliteit, het kernbegrip voor het commissiewerk in de toekomst.

Dat begrip moet echter nog van een breed gedragen en precies gedefinieerde inhoud en betekenis worden voorzien om het maatschappelijk en bestuurlijk werkbaar te maken.

Ruimtelijke Kwaliteit is een containerbegrip waarin veel maatschappelijk actuele en urgente thema's, in overleg met de bevolking, samenhangend en integraal moeten worden beschouwd, en dat de gemeente moeten vaststellen binnen de zogenaamde Omgevingsvisie die door de nieuwe wet wordt opgelegd.

Dat betreft dan wel de toekomst, maar is hier echter vermeldenswaardig omdat die toekomst haar schaduw en haar licht in 2016 al duidelijk merkbaar voor het commissiewerk, vooruitwierp.

Cijfers van 2016

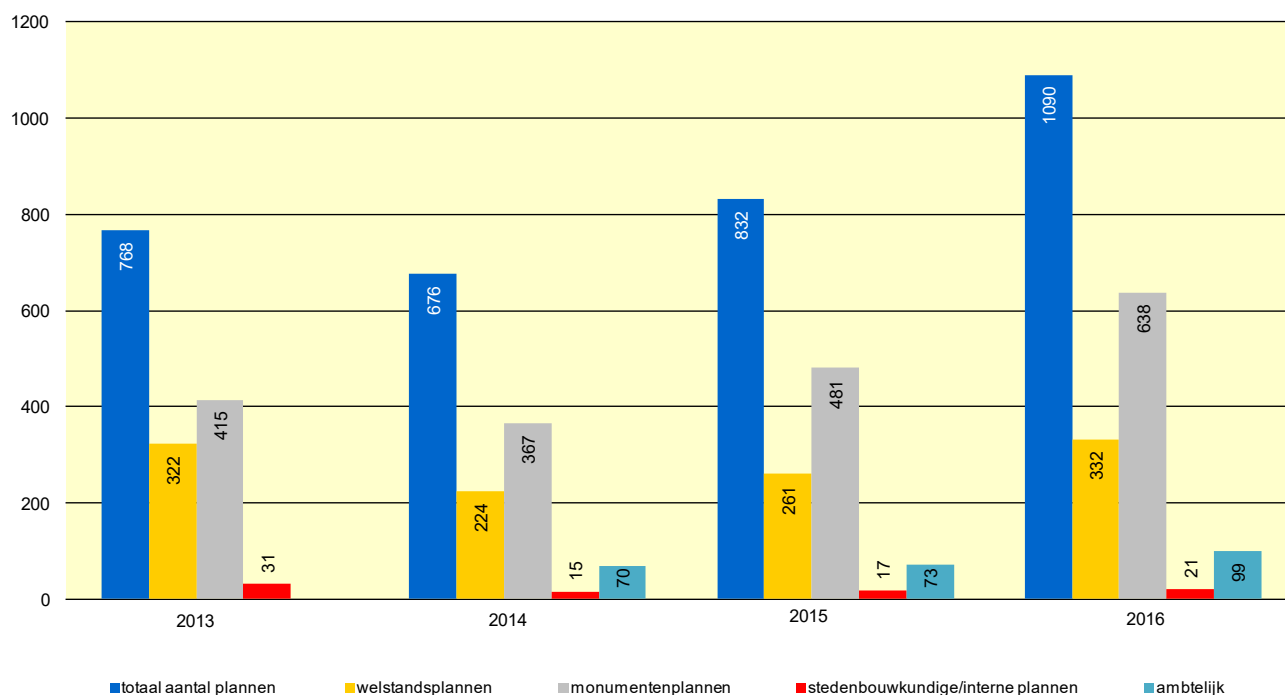
Hoofdstuk 5

Cijfers van 2016

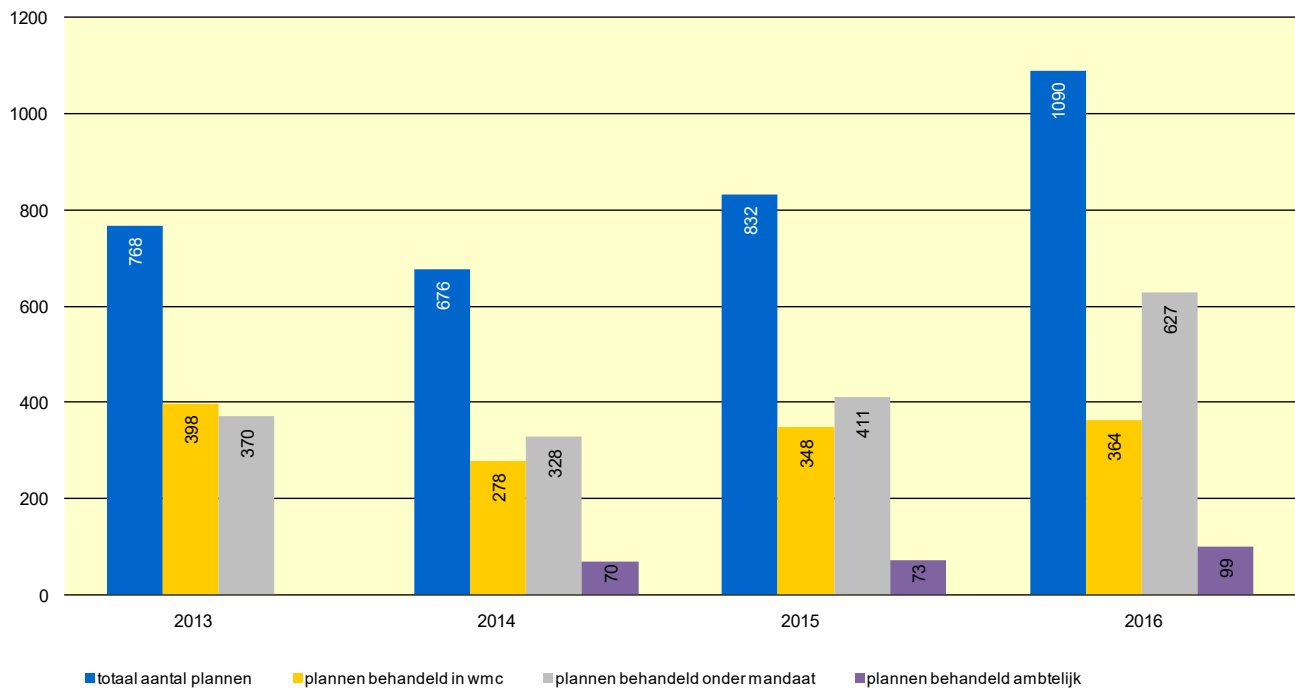
Tabel 1: Het aantal beoordelingen gedurende de periode 2013 t/m 2016

Verslagjaar	2013	2014	2015	2016
Totaal aantal beoordelingen	768	676	832	1090
Waarvan welstandsplannen	322	224	261	332
Waarvan monumentenplannen	415	367	481	638
Waarvan Ambtelijk afgehandeld		70	73	99
Waarvan stedenbouwkundig / interne plannen	31	15	17	21
Totaal aantal beoordelingen	768	676	832	1090
Waarvan in de commissie	398	278	348	364
Waarvan per mandaat	370	328	411	627
Waarvan ambtelijk		70	73	99

Grafiek 1A: Totalen en verhouding tussen het aantal beoordelingen

Grafiek 1B: Totalen en verhouding tussen beoordeling in commissie, onder mandaat en ambtelijk

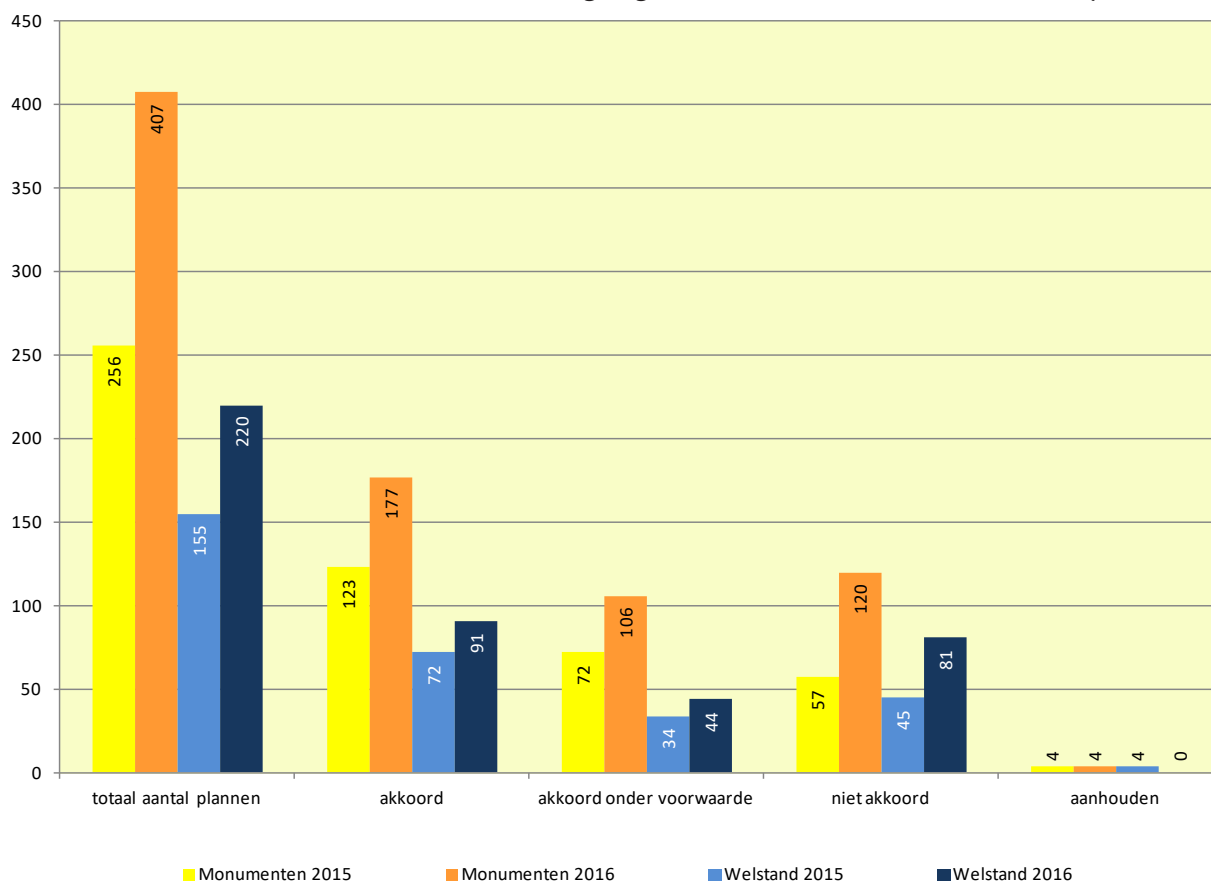

Tabel 2: Resultaten van de uitgebrachte adviezen onder mandaat 2015/2016

		Akkoord		Strijdig		Aanhouden		Totaal	
Welstandsplannen	2016	135	61%	81	37%	4	2%	220	100%
	2015	106	68%	45	29%	4	3%	155	100%
Monumentenplannen	2016	283	70%	120	29%	4	1%	407	100%
	2015	195	76%	57	22%	4	2%	256	100%
Totaal	2016	418	67%	201	32%	8	1%	627	100%
	2015	301	73%	102	25%	8	2%	411	100%

Toelichter en/of bouwplanoverleg	155
Aantal vergaderingen	52

Grafiek 2: verhouding uitgebrachte adviezen onder mandaat 2014/2015

Tabel 3: Resultaten van de uitgebrachte adviezen in de WMC 2015/2016

		Akkoord		Strijdig		Aanhouden		Totaal	
Welstandsplannen	2016	70	63%	33	29%	9	8%	112	100%
	2015	52	49%	47	44%	7	7%	106	100%
Monumentenplannen	2016	125	54%	97	42%	9	4%	231	100%
	2015	114	51%	84	37%	27	12%	225	100%
Totaal	2016	195	57%	130	38%	18	5%	343	100%
	2015	166	50%	131	40%	34	10%	331	100%
Stedenbouwkundige / interne plannen	2016							21	
	2015							17	

Aantal vergaderingen	25
Toelichter en/of bouwplanoverleg	264
Andere vragen in commissie behandeld	12
Bezwaar; herover- weging eerder advies	0
Second opinion welstand	0

Colofon

Uitgave

Jaarverslag 2016 van de Welstands-/Monumentencommissie Maastricht,
uitgebracht door de gemeente Maastricht

Teksten

Menno Homan

Beeldredactie

Arthur Houben Foto's naast de rode titelpagina's zijn van winnend project Victor de Stuersprijs 2016,
verzorgingshuis Polvertorenstraat/Sint Servaas Bolwerk, Architecten aan de Maas,
projectarchitect Han Westelaken, opdrachtgever Envida.

Fotografie

Arthur Houben

Grafische vormgeving

Jef Fouraschen

Reprografie

Quickservicepunt - gemeente Maastricht

© Welstands-/Monumentencommissie, gemeente Maastricht

Alles in dit jaarverslag 2016 mag worden overgenomen met vermelding van de herkomst.